

[https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-33\(62\)-214-231](https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-33(62)-214-231)
УДК 377.064:316.772.4

Сергеєва Лариса Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освіти дорослих і цифрових технологій
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.
 <https://orcid.org/0000-0002-7177-3014>
lase2508@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЕМПАТІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: НАВИЧКИ МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ АУДИТОРІЄЮ

Анотація. У статті аналізується необхідність формування емпатійного освітнього середовища закладу освіти. Робітничі професії становлять основу української економіки, що особливо актуально в період повоєнного відновлення країни, тому саме емпатія виступає як важлива професійна якість. Володіння навичками міжособистісного спілкування та управління аудиторією набувають першочергової ваги, оскільки роль викладача полягає в тому, щоб управляти освітнім середовищем, яке дозволить всім досягти успіху. Для успіху в даній роботі потрібно створити емпатійне освітнє середовище, яке буде підтримувати як викладачів, так і здобувачів освіти, оскільки сприяє створенню всіх можливостей для використання ресурсів (просторових, методичних, матеріальних, інформаційних) середовища закладу освіти. Робиться акцент на важливості врахування саме громадянської науки, яка є важливим інструментом для відновлення громад, формування нових форматів співпраці між академічним середовищем, громадськими організаціями, органами влади та громадянами, важливості інноваційних, комплексних та системних рішень з відновлення, які мають бути засновані на даних та громадській участі. Проаналізовано результати анкетування педагогічних працівників закладів професійної та фахової передвищої освіти «Обґрунтування моделі емпатійного «зеленого» освітнього середовища закладу освіти», що відбулось у квітні-травні 2025 р. до якого були залучені керівні та педагогічні працівники, серед яких: директори, заступники

директора, методисти, викладачі та майстри виробничого навчання (всього 1003 респондентів, 515 осіб експериментальної групи (ЕГ) та 488 – контрольної групи (КГ)). Результати дослідження свідчать про те, що педагогічні працівники усвідомлюють важливість формування у молоді «зелених» навичок; стрімким розгортання процесів цифровізації та платформізації, тобто необхідність розвивати створення нової якості здорового стилю життя, конкурентоспроможної праці, креативного дозвілля та бережливого ставлення до людини та дикої природи; готувати молодь до розумного споживання, до екоінновацій та креативних індустрій і циркулярних виробництв.

Ключові слова емпатійне освітнє середовище; «зелені» навички; міжособистісне спілкування; управління аудиторією; соціальні навички.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми / Statement of the problem. Нагальною потребою XXI століття є формування такого способу життя, який став би основою довготривалого ощадливого розвитку людства. У відповідь на цю потребу була сформована концепція сталого розвитку. Ключова ідея сталого розвитку – це розвиток людства з врахуванням потреб майбутніх поколінь. На основі оцінки нинішніх тенденцій експерти прогнозують, що до 2030 року людство потребуватиме удвічі більше ресурсів, ніж здатна забезпечити планета. За останнє століття ми досягли дивовижних проривів в медицині, освіті та матеріальному добробуті, проте небажаними побічними ефектами виявились соціально-економічне розшарування, поширення бідності та деградація довкілля.

Ідеї сталого розвитку стимулювали появу нового типу освіти – «освіти для сталого розвитку». Робітничі професії становлять основу української економіки, що особливо актуально в період відновлення країни. Головним завданням є створення таких умов, щоб молодь свідомо обирала професійно-технічну освіту. Це, в свою чергу, неможливо без модернізації освітнього середовища, оновлення обладнання та осучаснення змісту освітніх програм [11].

Освітнє середовище схоже на будь-яке інше, окрім того, що його конкретним призначенням є підтримка навчання й викладання. Негативне середовище має шкідливий вплив на процес і досвід навчання. Ефективно управління аудиторією становить обов'язкову передумову ефективного

навчання, оскільки це система навичок, якими опановують педагогічні працівники з метою плідно працювати із здобувачами освіти.

Сучасні заклади освіти повинні не лише відповідати запитам громади, але також бути динамічним інституціями, «лабораторіями соціальних інновацій», що завжди на крок попереду будь-яких суспільних змін. Закладаючи фундамент для подальшої плідної праці педагогічні колективи мають працювати над формуванням та розвитком емпатійного освітнього середовища закладу освіти для сталого розвитку.

Формуючи емпатійне освітнє середовище педагогічні працівники стикаються з унікальним набором умов, здобувачів освіти і викликів, які вимагають пристосувати навички прийняття рішень та розв'язання проблем. Масштаб викликів залежить від того, як їх розглядає педагог. Ситуація, яку один викладач вважатиме повною катастрофою, інший розглядатиме як незначне порушення звичного порядку.

Серед пріоритетних напрямів розвитку закладу освіти можна виокремити:

- виховання культури розумного споживання енергії та води, зменшення витрат сировини;
- впровадження принципів екологічної етики та етики відповідальності;
- розвиток духовного потенціалу особистості на засадах особистісно орієнтованої екопедагогіки;
- розвиток «м'яких» (soft skills) та «зелених» (green skills) навичок;
- впровадження норм міжособистісної та міжкультурної взаємодії на засадах принципів емпатії;
- розвиток правової культури особистості;
- формування культури здоров'я молоді на засадах розуміння єдності природи та людини, залежності здоров'я людини від стану довкілля.

Перша леді України пані Олена Зеленська ініціювала Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?». Це системна і вчасна програма, яка допомагає формувати нову культуру піклування й стійкості – як в освіті, так і в суспільстві загалом [10].

Аналіз (основних) останніх досліджень і публікацій / Analysis of (major) recent research and publications. Аналіз наукової літератури підтверджує, що освітній простір розглядають як цілісну й динамічну систему, складне багаторівневе і багатофункціональне утворення, що в рамках єдиних базових стандартів забезпечує взаємозалежність та взаємодію своїх складових, і як складну ієрархічну структуру, піраміду просторів різних

рівнів: глобального, континентального, окремої країни та регіону, локального (окремого закладу освіти), сімейного, особистісного [4, с. 5].

Фундаментальні узагальнення у галузі природничих та соціальних наук були здійснені у працях українських дослідників, серед яких: Л. Большак, М. Воскресенський, М. Голубець, Д. Гродзинський, М. Дробноход, Ю. Злобін, М. Кисельов, В. Крисаченко, М. Левітт, В. Межжерін, К. Ситник, М. Холодний, Ю. Шеляг-Сосонко та ін., а також зарубіжних: Дж. Абер (J. Aber.), П. Барлетт (P. Barlett), Г. Чейз (G. Chase), А. Кортезе (A. Cortese), А. Хаттан (A. Hattan), Дж. Маніка (J. Manyika), М. Реннер (M. Renner), Б. Лундваль (B. Lundvall) та ін.

Як показують результати досліджень І. Беха, Т. Василюшиної, Л. Виговської, Т. Гаврилової, О. Саннікової, І. Юсупова та ін., емпатія має широкий вплив на особистісний та моральний розвиток учнівської молоді, її спрямованість, соціально-психологічну та професійну адаптацію, особистісну та професійну самореалізацію. Емпатійне співстраждання, співпереживання є мотивом допомагаючої поведінки. Емпатія може виступити як важлива професійна якість.

Емпатія є невід'ємною частиною нашого життя. Вміння відчувати та розуміти емоції інших може стати містком до взаєморозуміння й покращення стосунків. Яка роль емпатії у повсякденному житті та чому вона так необхідна під час війни?

Емпатія – це ключ до глибоких та здорових стосунків. Вона допомагає нам розуміти, співчувати та підтримувати одне одного. Це встановлює емоційний зв'язок, формує відкритість та співчуття [10].

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою нашого дослідження передбачено теоретичне обґрунтування необхідності формування емпатійного освітнього середовища закладу освіти, що сприятиме підтримці як викладачів, так і здобувачів освіти, оскільки забезпечує створення всіх можливостей для використання ресурсів (просторових, методичних, матеріальних, інформаційних) середовища закладу освіти.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: здійснити аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми; проаналізувати результати анкетування педагогічних працівників закладів професійної та фахової передвищої освіти «Обґрунтування моделі емпатійного «зеленого» освітнього середовища закладу освіти», що проведено за програмою прикладного наукового дослідження з теми:

«Формування зелених навичок (green skills) здобувачів освіти в освітньому середовищі закладу освіти» (лютий 2025 року – лютий 2028 р.) ДРН 0125U002508 від 15 травня 2025 р.; визначити ключові інструменти подолання викликів у формуванні емпатійного освітнього середовища закладу освіти.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ / THEORETICAL FRAMEWORK

Майстерний педагог повинен вміти готуватись до занять, ефективно їх проводити та об'єктивно оцінювати учнів. Для успіху в даній роботі потрібно створити емпатійне освітнє середовище, яке буде підтримувати як викладачів, так і здобувачів освіти.

Таким чином, відмінні навички міжособистісного спілкування та управління аудиторією набувають першочергової ваги, оскільки роль викладача полягає у тому, щоб управляти освітнім середовищем, яке дозволить усім досягти успіху.

За результатами педагогічного експерименту на всеукраїнському рівні за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» на базі закладів загальної середньої освіти України у листопаді 2019 – грудні 2024 років визначено, що емпатійне середовище – це багатовимірне соціально-педагогічне явище, що пов'язане в єдине ціле різними організаційними, ресурсними і комунікативними механізмами і спричиняє ситуативний вплив на особистісне набуття учнівством м'яких навичок і розвиток ціннісних орієнтацій.

Емпатійне середовище має такі характеристики:

- є особистісно орієнтованим та культивує атмосферу доброти, співпереживання та уваги до кожного і кожної – усіх суб'єктів освітнього процесу;
- забезпечує максимально можливу відсутність емоційно-травмувальних ситуацій, а в разі виникнення таких, використовувались би інструменти «миттєвої допомоги» та інші інструменти СЕЕН;
- створює усі можливості для використання ресурсів (просторових, методичних, матеріальних, інформаційних) середовища закладу освіти;
- забезпечує високу включеність усіх суб'єктів освітнього процесу в соціально-активну діяльність школи і громади;
- актуалізує питання спільної діяльності учнівства у команді та вміння запобігати і розв'язувати конфлікти шляхом використання комплексу педагогічних засобів, що ґрунтуються на інструментах

соціально-емоційного та етичного навчання та інтегровані в освітнє середовище [5].

Як зазначає З.Єрмакова, процес емпатійного спілкування, який передбачає окреме звертання до іншого для перевірки своїх вражень й уважне вслуховування у зміст отриманої інформації, тісно пов'язаний з емоціями особистості. Емоційна складова означеного спілкування характеризується низкою параметрів, як-от: «прояв емоцій, що лежать в основі актуалізації почуттів, думок, дій; здатність відображення залежності емоційного стану в момент сприймання, розуміння, оцінювання суб'єкт-суб'єктних стосунків; наявність взаємозв'язку емоцій з особистісними потребами, мотивами, цілями комунікації, спілкування та їх результатами; насиченість засобів зворотного зв'язку через вербалізовану рефлексію та емоційну насиченість; наявність оцінного взаємообміну інформацією» [3, с. 162].

Дослідники також піднімають питання про емпатійність, під якою розуміють таку рису особистості, яка передбачає її високу здатність до емпатії, через яку ми проникаємо у внутрішній світ інших людей і досягаємо їх переживання; це чутливість до конфлікту емоційних сфер – власної та іншої людини – і здатність вирішення цього конфлікту на користь іншої людини. Емпатійна особистість – щедра, чуйна, доброзичлива, готова до співпраці, щира, уважна до людей [1]. Так, наприклад, емпатія майбутніх учителів музичного мистецтва характеризується більш високими показниками емоціонального, ніж раціонального, а отже, формування емпатійної культури корелює з розвиненістю емоційного інтелекту [8].

Здійснення обґрунтування моделі емпатійного «зеленого» освітнього середовища дасть можливість опробування та впровадження методичного забезпечення формування «зелених» навичок. Педагогічним працівникам потрібно звертати увагу на покращення соціальних навичок та емпатії. Адже емпатійні та соціально налаштовані особистості показують кращі результати у здатності до співпереживання, розуміння почуттів інших та прагнуть до розвитку співпраці. Це сприяє кращим міжособистісним стосункам серед здобувачів освіти, а саме:

- покращення емоційної стійкості. Програма допомагає учням і ученицям навчитися справлятися з ризикованими емоціями, такими як страх, роздратування та стрес. Це позитивно впливає на їхню здатність адаптуватися до нових умов і вирішувати складні ситуації;
- заклади професійної освіти-учасники дослідження активно відповідають на запити сучасності, стали динамічним інституціями,

«лабораторіями соціальних інновацій», що завжди на крок попереду будь-яких суспільних змін;

- здобувачі освіти активно залучаються до природоохоронної суспільної діяльності, розширюється соціальне партнерство, через підтримку ініціатив неурядових організацій, суспільних молодіжних об'єднань в сфері екологічного виховання.

Освітнє середовище стає полем для експериментів, творчості та інновацій, де кожен учасник має можливість не лише отримувати знання, а й активно впливати на їх створення і трансформацію. Важливим є те, що таке середовище має бути гнучким і адаптивним, щоб відповідати потребам сучасного світу, де швидкі зміни вимагають постійного оновлення підходів до навчання. Воно повинно стимулювати критичне мислення, самоосвіту та соціальну відповідальність, формуючи особистість, здатну до самореалізації та ефективної професійно-педагогічної діяльності [2, с. 40].

Сучасні дослідження вказують на необхідність розробки стратегій випереджувального розвитку освіти та створення модульних систем навчання, які зможуть адекватно реагувати на зміни в навколишньому середовищі [6, с. 205].

Якість такої розбудови заклад може більш детально перевірити за індикаторами, сформульованими в Абетці для директора. Виокремлюють чотири ознаки безпечного освітнього середовища:

1. Якість міжособистісних взаємин, які визначають: позитивні чинники (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); негативні чинники (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність).

2. Захищеність в освітньому середовищі: ознака відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього процесу.

3. Задоволеність освітнім середовищем – задоволення базових потреб дитини у допомозі та підтримці; збереженні та підвищенні її самооцінки; пізнанні та діяльності; розвитку здібностей та можливостей.

4. Комфортність освітнього середовища: оцінка емоцій, почуттів та переживань, що домінують у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

Не менш важливим є розбудова інклюзивного освітнього середовища, що передбачає завдання та спільну відповідальність для всіх учасників освітнього процесу: керівництва закладу, педагогічних працівників, здобувачів освіти, батьків, адже «створення рівних можливостей навчатися, задоволення освітніх потреб обдарованих дітей, забезпечення доступності будь-якого куточка закладу для дітей з особливими освітніми потребами

пов'язано з приведенням модифікації та адаптації освітнього середовища до потреб кожного учня з урахуванням принципів універсального дизайну» [12, с. 87].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для реалізації мети дослідження використано комплекс таких методів, зокрема: аналіз наукової літератури, синтез, анкетування, порівняння, узагальнення практичного досвіду; термінологічний аналіз для визначення сутності й змісту досліджуваних понять.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 12 травня 2023 року № 552 (зі змінами), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 07 липня 2023 року за № 1155/40211 за ініціативи Науково-освітнього альянсу в ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (рішення Вченої ради № 4 від 14.03.2025 р) у березні 2025 р. розпочалось проведення прикладного наукового дослідження з теми: «Формування зелених навичок (green skills) здобувачів освіти в освітньому середовищі закладу освіти» (лютий 2025 року – лютий 2028 р.). Державний реєстраційний номер 0125U002508 від 15 травня 2025.

Передбачено, що серед основних векторів дослідження буде напрям наукового пошуку – формування емпатійного освітнього середовища закладу професійної / фахової передвищої освіти (далі – ЗП(ПТ)О/ЗФПО).

Серед завдань означеного прикладного наукового дослідження є активізація мотивування педагогічних працівників перебудувати зміст і методологію освітнього процесу таким чином, щоб вона стала здатною вчасно підготувати людей до нових умов існування, дати їм такі знання й уміння, які дозволили б не тільки успішно адаптуватися у новому соціальному та інформаційному середовищі, а й активно впливати на нього в інтересах збереження й подальшого гармонічного розвитку людського суспільства та навколишньої природи.

У проведенні дослідження (опитування, анкетування) щодо готовності педагогів до здійснення експериментальної діяльності взяли участь педагогічні працівники 12 ЗП(ПТ)О/ЗФПО (експериментальна група) та 14 ЗП(ПТ)О/ЗФПО (контрольна група) з восьми областей України: Закарпатської, Дніпропетровської, Київської, Луганської, Одеської, Сумської, Харківської та Чернівецької.

У анкетуванні брали участь 1003 респонденти, з них 515 осіб експериментальної групи (ЕГ) та 488 – контрольної групи (КГ). До участі у анкетуванні «Дослідження питання щодо обґрунтування моделі емпатійного «зеленого» освітнього середовища закладу освіти» були залучені керівні та педагогічні працівники, серед яких: директори, заступники директора, методисти, викладачі та майстри виробничого навчання.

Дослідженням встановлено, що переважна більшість респондентів (понад 80 %) погоджуються з тим, що емпатія є важливою складовою ефективного професійного спілкування (рис. 1).

Зауважимо, що 469 (91,1 %) респондентів експериментальної групи (ЕГ) і 401 (82,1 %) контрольної групи (КГ) позитивно зреагували на необхідність розвивати емпатійну педагогічну дію. Проте 15,3 % респондентів КГ мали утруднення при відповіді.

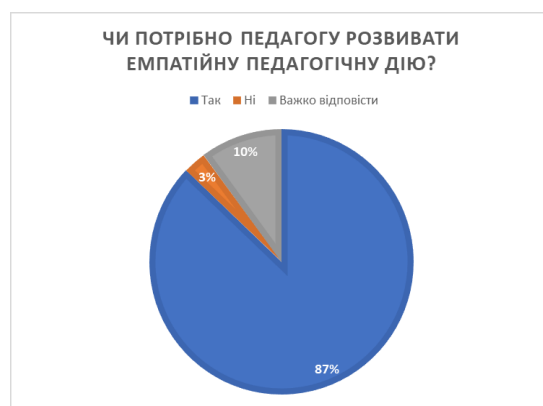

Рис. 1 Результати анкетування про необхідність педагогу розвивати емпатійну педагогічну дію

На думку педагогічних працівників вміння розуміти емоційний стан іншої людини, виявляти підтримку та співпереживання суттєво сприяє створенню сприятливого психологічного клімату в колективі, підвищує продуктивність праці та довіру між учасниками професійної взаємодії.

Найчастіше емпатію вказували як ключову навичку у таких сферах: освіта, охорона здоров'я, соціальна робота, менеджмент та юриспруденція. Слід зауважити, що результати опитування свідчать про високу оцінку емпатії серед професійних компетентностей у різних галузях. Більшість опитаних вважає її не лише особистісною рисою, а й важливим чинником ефективності у професійній діяльності.

На запитання «Чи вважаєте ви що освітнє середовище закладу освіти має бути емпатійним «зеленим»?» 539 осіб (84 %) дали позитивну відповідь; 491(76 %) вважають, що емпатійне освітнє середовище сприяє уникненню непорозумінь і конфліктів; 212 респондентів (33 %) і 419 (65 %) вважають, що усвідомлення необхідності дотримання принципу рівних можливостей у професійній діяльності є відповідно «дуже важливим» і «важливим» (рис. 2).

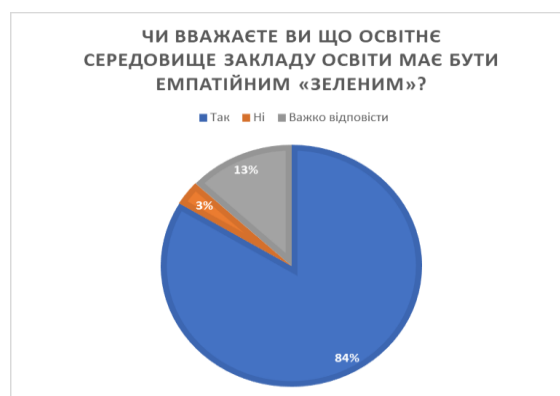

Рис. 2 Результати анкетування щодо необхідності освітньому середовищу закладу освіти бути емпатійним

На запитання «Чи стимулює емпатійне освітнє середовище до інноваційного і творчого підходу до розв'язання завдань?» 477 осіб (74 %) респондентів відповіли «так», 132 (21 %) – надали відповідь «важко відповісти». 538 (83 %) респондентів впевнені, що викладачі, які демонструють емпатію, зазвичай мають кращий контакт із здобувачами освіти і це сприяє їхній вмотивованості (рис. 3).

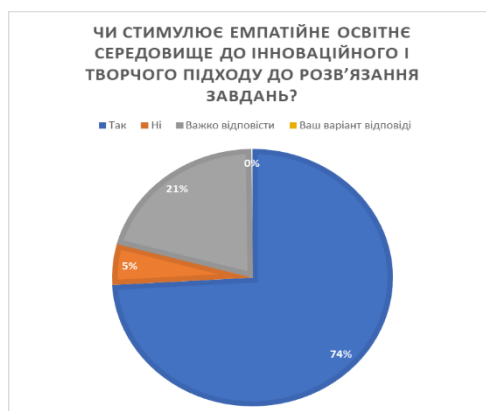

Рис. 3 Результати анкетування педагогічних працівників про необхідність емпатійного освітнього середовища до інноваційного і творчого підходу

Респонденти визначили, що найбільш сприяє розвитку співпереживання та емпатійних навичок саме емоційна гнучкість (308 респондентів; 48 %) та вміння уважно слухати (285 респондентів, 44 %) (рис. 4).

Рис. 4 Відповіді респондентів на запитання «Що найбільш сприяє розвитку співпереживання та емпатійних навичок?»

Із метою засвоєння здобувачами освіти з особливими освітніми потребами вміння працювати в команді, мирно вирішувати конфлікти, розвитку навичок медіації проводяться інтерактивні заняття, тренінги за темами: «Колектив починається з мене»; «Як ефективно взаємодіяти з однолітками?»; «Конфліктні ситуації та шляхи їх розв'язання»; «Як формувати дружні стосунки в колективі»; «Дружба в моєму житті».

У ході таких занять здобувачі освіти з особливими освітніми потребами включені у взаємодію з іншими здобувачами на рівних. «Командоорієнтованість», як важлива соціальна навичка, успішно засвоюється завдяки отриманим знанням правил публічного виступу, технік ефективного слухання, емпатії, досвіду конструктивного, неконфліктного спілкування, готовності підтримати творчі ідеї інших, йти на компроміс [11].

Наше дослідження підтвердило, що контроль над аудиторією становить першочерговий обов'язок педагогічного працівника, тоді як формування емпатійного освітнього середовища та управління ним – є необхідною передумовою успішного викладання й навчання.

При вирішенні або пристосуванні до проблем в руках викладача знаходиться тільки обмежений набір інструментів. До обмежуючих факторів належать атмосфера в аудиторії, наукові принципи поведінки й багаж знань викладача. Тому деякі проблеми повністю вирішити не

вдасться. Проте, можливо порекомендувати навички, які дозволить педагогам пристосуватись до практично всіх типових проблем, які виникають на заняттях для підтримки балансу вирішення проблем:

- педагоги можуть повідомити достовірну інформацію стосовно проблем іншим професіоналам (практичному психологу, соціальному педагогу) разом з якими можна знайти шляхи їх вирішення;
- педагоги можуть достатньо добре знаходити способи розв'язання проблеми з метою зменшити її інтенсивність;
- педагоги можуть аналізувати власну поведінку, винагороджувати себе за проблеми, які вдалось вирішити та заохочувати себе «не здаватись» [9].

Саме такі погляди педагогічних працівників на стан речей краще підтримуватимуть позитивне бачення своїх навичок управління аудиторією та подолання викликів у формуванні емпатійного освітнього середовища.

У системі управління аудиторією слід враховувати: уміння бачити загальну картину та ставити довгострокові цілі; розуміння та аналіз, що допомагає команді просуватися вперед, а що може привести до успіху; віра у професійні якості інших та повага до їхньої думки; позитивне мислення та відсутність токсичності [9]. Співпраця та взаєморозуміння – ось що робить команду сильною та успішною. Робота разом, а не один проти одного, сприяє досягненню не лише особистих успіхів, а й успіхів усієї команди. Відкритість та розуміння створюють основу для здорових відносин в організації та сприяють загальному процвітанню.

ВИСНОВКИ / CONCLUSIONS

Отже, результати дослідження свідчать про те, що педагогічні працівники усвідомлюють важливість формування у молоді «зелених» навичок; стрімким розгортання процесів цифровізації та платформізації, тобто необхідність розвивати створення нової якості здорового стилю життя, конкурентоспроможної праці, креативного дозвілля та бережливого ставлення до людини та дикої природи; готувати молодь до розумного споживання, до екоінновацій та креативних індустрій і циркулярних виробництв.

За результатами опитування встановлено, що переважна більшість респондентів (понад 80 %) погоджуються з тим, що емпатія є важливою складовою ефективного професійного спілкування. Педагогічні працівники зазначили, що вміння розуміти емоційний стан іншої людини, виявляти підтримку та співпереживання суттєво сприяє створенню сприятливого

психологічного клімату в колективі, підвищує продуктивність праці та довіру між учасниками професійної взаємодії. Найчастіше емпатію вказували як ключову навичку у таких сферах, як: освіта, охорона здоров'я, соціальна робота, менеджмент та юриспруденція.

Таким чином, результати опитування свідчать про високу оцінку емпатії серед професійних компетентностей у різних галузях. Більшість опитаних вважає її не лише особистісною рисою, а й важливим чинником ефективності у професійній діяльності. Анкетування дало змогу оцінити усвідомлення та готовність педагогічних колективів до впровадження емпатійного підходу в організацію освітнього середовища, що ґрунтується на засадах екологічної відповідальності, взаємоповаги та психологічного комфорту.

Результати дослідження свідчать про важливість створення емпатійного «зеленого» середовища у закладах освіти, готовність респондентів використовувати «зелені» навички у своїй роботі, вибудовуванні діалогу з колегами та здобувачами освіти. Більшість опитаних вважають важливою складовою освітньої діяльності вміння педагогів уникати непорозумінь та конфліктів, правильно приймати рішення в межах своєї компетентності та дотримуватись стандартів професійної етики професійної етики.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі / Prospects for further research in this direction. Перспективним вважаємо емпіричне дослідження, спрямоване на отримання результатів оцінки емпатії в освітньому середовищі здобувачів освіти ЗП(ПТ)О та ЗФПО; обґрунтування моделі емпатійного «зеленого» освітнього середовища; визначення технік і технологій формування «зелених» навичок у майбутніх фахівців та діагностувального інструментарію для оцінювання соціально-професійних досягнень здобувачів освіти в опануванні «зелених» навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

- [1] О. Адамчук, Н. Вічалковська, Емпатійність як чинник професійного самовизначення. *INFORUM.IN.UA* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.inforum.in.ua/conferences/26/84/648> Дата звернення: Трав. 11, 2025.
- [2] В. В. Бур'янов, «Інноваційне освітнє середовище ЗВО як чинник професійного становлення майбутніх педагогів», на *V Всеукр. наук.-практ. конф. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій*. Глухів : Глухівський НПУ

- ім. О. Довженка, 2025, 324 с., с. 40–42. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://tpgnpu.ho.ua/images/kafedra SG/2024-2025/konf%204-04-2025/MATERIAL%20V-Vseukr nauk prakt konf 4-04-2025.pdf> Дата звернення: Трав. 11, 2025.
- [3] З. І. Єрмакова, Емпатійна складова комунікативної компетентності. Вісник Запорізького національного університету», *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, № 2(13), с. 156–167, 2010. [Електронний ресурс].
Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2010_2_32 Дата звернення: Трав. 11, 2025.
- [4] Д. Косенко, *Новий освітній простір*; А. Седоченко, Ред. 2019. [Електронний ресурс].
Доступно: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf Дата звернення: Трав. 11, 2025.
- [5] Міністерство освіти і науки України. (2024, Груд. 12). *Наказ № 1761 «Про завершення експерименту на всеукраїнському рівні за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» на базі закладів загальної середньої освіти України в листопаді 2019 – років грудні 2024»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/UJIFxo>
- [6] Р. І. Недух, «Удосконалення освітнього простору в контексті надбань теорії поколінь», *V Всеукр. наук.-практ. конф. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій*. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2025, 324 с., с. 204–207. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://tpgnpu.ho.ua/images/kafedra SG/2024-2025/konf%204-04-2025/MATERIAL%20V-Vseukr nauk prakt konf 4-04-2025.pdf> Дата звернення: Трав. 11, 2025.
- [7] *Логістика формування навичок успішності: матеріали наук.-метод. вебінару учасників педагогічного експерименту регіонального рівня з теми «Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти»*; Л. М. Сергеева, Ред. Чернівці, Україна : Видав. дім «Букрек», 2023.
- [8] Т. Д. Перепелюк, «Емоційний інтелект: емпатійний дискурс», *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, вип. 3, с. 98–102, 2023.
<https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.15>

- [9] Л. М. Сергеева, А. О. Молчанова, О. В. Пащенко, *Практикум педагогічної майстерності*; В. В. Олійник, Ред., вид. друге, перероб. і допов. Київ, Україна : «Арт Економі», 2011.
- [10] *Ти як? Всеукраїнська програма ментального здоров'я*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://howareu.com/> Дата звернення: Трав. 11, 2025.
- [11] У столиці запрацювала сучасна майстерня кліматичних технологій, відкриваючи нові горизонти для профтехосвіти. *Освіта в Україні*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.op.ua/news/osvita-v-ukraini/u-stolici-zapracyuvala-suchasna-maysternya-klimatichnih-tehnologiy-vidkrivayuchi-novi-gorizonti-dlya-proftehosviti> Дата звернення: Черв. 18, 2025.
- [12] С. Фокша, «Освітнє середовище Нової української школи (базова середня освіта)», *Нова українська школа у базовій середній освіті: впевнені кроки Запорізької області*; Т. Гура, Ред. Запоріжжя, Україна : ЗОІППО, 2022, ч. 1, с. 107–114. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://drive.google.com/file/d/1wvMSWgURwmwNCzz-niXR-Mw87OgaifXc/view> Дата звернення: Черв. 18, 2025.

Матеріал надійшов до редакції 09.08.2025 р.

FORMING AN EMPATHIC EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN AN EDUCATIONAL INSTITUTION: INTERPERSONAL COMMUNICATION AND AUDIENCE MANAGEMENT SKILLS

Larysa Sergeieva,

Doktor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor Department Administration and
Project Management Educational and Scientific
Institute of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-7177-3014>
lase2508@gmail.com

Annotation. The author of the article analyzes the need to create an empathetic educational environment in educational institutions. Blue-collar professions form the basis of the Ukrainian economy, which is especially relevant during the country's post-war recovery. Therefore, empathy is an important professional quality. The ability to use interpersonal communication skills and audience management is becoming

a priority, as the teacher's role is to manage an educational environment that allows everyone to succeed. To succeed in this work, it is necessary to create an empathetic educational environment that supports both teachers and students, as it helps create all the opportunities for using the resources (spatial, methodological, material, informational) of the educational institution. The emphasis is on the importance of considering citizen science, which is an important tool for community recovery and the formation of new formats of cooperation between the academic community, public organizations, authorities, and citizens, as well as the importance of innovative, complex, and systemic recovery solutions that must be based on data and public participation. The results of the survey «Substantiation of the model of an empathetic green educational environment of an educational institution» conducted in April-May 2025 were analyzed. The survey involved 1003 administrative and teaching staff from vocational and pre-higher education institutions, including directors, deputy directors, methodologists, teachers, and practical training instructors (515 people in the experimental group (EG) and 488 in the control group (CG)). The results of the study indicate that teaching staff are aware of the importance of developing green skills in young people. They also recognize the rapid unfolding of digitalization and platformization processes, which necessitates developing a new quality of a healthy lifestyle, competitive work, creative leisure, and a caring attitude towards people and wildlife. The goal is to prepare young people for smart consumption, eco-innovations, creative industries, and circular production.

Keywords: empathetic educational environment; green skills; interpersonal communication; audience management; social skills.

ПЕРЕКЛАД, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / TRANSLATED AND TRANSLITERATED

- [1] O. Adamchuk, N. Vichalkovska, Empatiinist yak chynnyk profesiinoho samovyznachennia. INFORUM.IN.UA [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.inforum.in.ua/conferences/26/84/648> Data zvernennia: Trav. 11, 2025. (in Ukrainian).
- [2] V. V. Burianov, «Innovatsiine osvitnie seredovyshe ZVO yak chynnyk profesiinoho stanovlennia maibutnikh pedahohiv», na V Vseukr. nauk.-prakt. konf. Rozvytok pedahohichnoi maisternosti maibutnoho pedahoha v umovakh osvitnikh transformatsii. Hlukhiv: Hlukhivskyi NPU im. O. Dovzhenka, 2025, 324 s., s. 40–42. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://tpgnpu.ho.ua/images/kafedra_SG/2024-

[2025/konf%204-04-2025/MATERIAL%20V-Vseukr nauk prakt konf 4-04-2025.pdf](#) Data zvernennia: Trav. 11, 2025. (in Ukrainian).

- [3] Z. I. Yermakova, «Empatiina skladova komunikativnoi kompetentnosti. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu», Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky, № 2(13), s. 156–167, 2010. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2010_2_32 Data zvernennia: Trav. 11, 2025. (in Ukrainian).
- [4] D. Kosenko, Novyi osvittii prostir; A. Sedochenko, Red. 2019. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf Data zvernennia: Trav. 11, 2025. (in Ukrainian).
- [5] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2024, Hrud. 12). Nakaz № 1761 «Pro zavershennia eksperymentu na vseukrainskomu rivni za temoiu «Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia v uchniv miaklykh navychok shliakhom sotsialno-emotsiinoho ta etychnoho navchannia» na bazi zakladiv zahalnoi serednoi osvity Ukrainy v lystopadi 2019 – rokiv hrudni 2024». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/UJlExo> (in Ukrainian).
- [6] R. I. Nedukh, «Udoskonalennia osvitnoho prostoru v konteksti nadban teorii pokolin», V Vseukr. nauk.-prakt. konf. Rozvytok pedahohichnoi maisternosti maibutnoho pedahoha v umovakh osvitnikh transformatsii. Hlukhiv: Hlukhivskyi NPU im. O. Dovzhenka, 2025, 324 s., s. 204–207. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://tpgnpu.ho.ua/images/kafedra_SG/2024-2025/konf%204-04-2025/MATERIAL%20V-Vseukr nauk prakt konf 4-04-2025.pdf Data zvernennia: Trav. 11, 2025. (in Ukrainian).
- [7] Lohistyka formuvannia navychok uspishnosti: materialy nauk.-metod. vebinaru uchastykiv pedahohichnoho eksperymentu rehionalnoho rivnia z temy «Formuvannia miaklykh navychok (soft skills) maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv v osvitnomu seredovyshchi zakladu profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity»; L. M. Serheieva, Red. Chernivtsi, Ukraina: Vydav. dim «Bukrek», 2023. (in Ukrainian).
- [8] T. D. Perepeliuk, «Emotsiinyi intelekt: empatiinyi dyskurs», Dniprovskyi naukovyi chasopys publicznego upravlinnia, psykholohii, prava, vyp. 3, s. 98–102, 2023. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.15> (in Ukrainian).

- [9] L. M. Serheieva, A. O. Molchanova, O. V. Pashchenko, *Praktykum pedahohichnoi maisternosti*; V. V. Oliinyk, Red., vyd. druge, pererob. idopov. Kyiv, Ukraina : «Art Ekonomi», 2011. (in Ukrainian).
- [10] Ty yak? Vseukrainska prohrama mentalnoho zdorovia. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://howareu.com/> Data zvernennia: Trav. 11, 2025. (in Ukrainian).
- [11] U stolytsi zapratsiuvala suchasna maisternia klimatychnykh tekhnolohii, vidkryvaiuchy novi horyzonty dlia proftekhosvity. Osvita v Ukraini. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.op.ua/news/osvita-v-ukraini/u-stolici-zapracyuvala-suchasna-maisternya-klimatichnih-tehnologiy-vidkrivayuchi-novi-gorizonti-dlya-proftekhosviti> Data zvernennia: Cherv. 18, 2025. (in Ukrainian).
- [12] S. Foksha, «Osvitnie seredovyshche Novoi ukrainskoi shkoly (bazova serednia osvita)», Nova ukrainska shkola u bazovii serednii osviti: vpevneni kroky Zaporizkoi oblasti; T. Hura, Red. Zaporizhzhia, Ukraina : ZOIPPO, 2022, ch. 1, s. 107–114. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://drive.google.com/file/d/1wvMSWgURwmwNCzz-niXR-Mw870gaifXc/view> Data zvernennia: Cherv. 18, 2025. (in Ukrainian).

Retrieved August 09, 2025
Reviewed August 30, 2025
Published September 24, 2025

отримано
рецензовано
опубліковано

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

© Larysa Sergeieva, 2025